

**รูปแบบการพัฒนาจิตวิญญาณครูระดับประถมศึกษาในจังหวัดฉะเชิงเทรา
เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามกระบวนการเรียนรู้ของ Thailand 4.0**
**Model of Primary School teacher Spirituality Development in Chachoengsao
Province to Develop Student Quality under Learning Process of Thailand 4.0**

กัญญกร เอี่ยมพญา* พจนีย์ มั่งคั่ง*
Kanporn Aiempaya* Pojanee Mangkang*
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์*
Faculty of Education, Rajabhat Rajanagarindra University*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษารูปแบบการพัฒนาจิตวิญญาณครูระดับประถมศึกษาในจังหวัดฉะเชิงเทราเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามกระบวนการเรียนรู้ของ Thailand 4.0 และ 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาจิตวิญญาณครูระดับประถมศึกษาในจังหวัดฉะเชิงเทราเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามกระบวนการเรียนรู้ของ Thailand 4.0 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ได้แก่ ครูที่ได้รับการยกย่องของสถานศึกษาทุกสังกัดในจังหวัดฉะเชิงเทราปีการศึกษา 2558-2561 ได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างตามตารางเครชี และ มอร์แกน ได้กลุ่มตัวอย่าง 66 คน โดยแบ่งตามสัดส่วนของประชากรตามสังกัดโรงเรียนดังนี้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 จำนวน 12 คน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 จำนวน 13 คน เทศบาลในจังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 12 คน องค์การบริหารส่วนจังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 15 คน และสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 14 คน เครื่องมือ ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสนทนากลุ่ม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบการพัฒนาจิตวิญญาณครูระดับประถมศึกษาในจังหวัดฉะเชิงเทราเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามกระบวนการเรียนรู้ของ Thailand 4.0 โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับคือ การอบรมเชิงปฏิบัติการ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาได้แก่ การสาธิตการสอน และการใช้ระบบพี่เลี้ยงอยู่ในระดับมาก 2) การพัฒนารูปแบบการพัฒนาจิตวิญญาณครูระดับประถมศึกษาในจังหวัดฉะเชิงเทราเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามกระบวนการเรียนรู้ของ Thailand 4.0 ใช้การอบรมเชิงปฏิบัติการ ประกอบด้วย การรายงานผลชิ้นตอน วิธีการ และวิธีการฝึกอบรม และเครื่องมือประเมินจิตวิญญาณครูกับผู้ร่วมงาน

คำสำคัญ: รูปแบบการพัฒนาจิตวิญญาณครูระดับประถมศึกษา, การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน, กระบวนการเรียนรู้ของ Thailand 4.0.

Abstract

The purpose of this research was to 1) study the model of primary school teacher spirituality development in Chachoengsao Province develop of Thailand 4.0 2) develop the model of primary school teacher spirituality development in Chachoengsao Province develop student quality under learning process of Thailand 4.0. The sample were the honored teachers of every

school in Chachoengsao province, academic year 2015- 2018 was obtained by random sampling according to the Crazy and Morgan tables. The samples were 66 persons, as follows under the Office of Chachoengsao Primary Educational Service Area 1, 12 persons, Chachoengsao Educational Service Area 2, 13 persons, municipalities in Chachoengsao province 12 persons, Chachoengsao provincial administrative organization 15 persons, and Chachoengsao Provincial Education Office 14 persons, used to collect data such as questionnaires and group discussions. The statistics used in data analysis were percentage, mean and standard deviation.

The findings revealed as follows: 1) The model of spiritual development of primary school teachers in Chachoengsao province in order to improve the quality of learners according to the learning process of Thailand 4.0, in general, the average was at a high level, order is training workshop Having the highest mean value at the highest level. Followed by Teaching demonstration and coaching & monitoring were at a high level. 2) The development of a model for spiritual development of primary school teachers in Chachoengsao province in order to improve the quality of learners according to the learning process of Thailand 4.0, use workshops It consists of reporting the results, methods and training methods, and tools to assess the spirit of teachers and colleagues.

Keywords: model of primary school teacher spirituality development, development of student quality, learning process of Thailand 4.0.

บทนำ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564 กำหนดหลักการสำคัญในส่วนที่เกี่ยวข้องกับคนไว้ว่ายึดคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา มุ่งสร้างคุณภาพชีวิตและสุขภาวะที่ดีสำหรับคนไทยพัฒนาคนให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์มีวินัยใฝ่รู้มีความรู้มีทักษะมีความคิดสร้างสรรค์มีทัศนคติที่รับผิดชอบต่อสังคมมีจริยธรรมและคุณธรรมพัฒนาคนทุกช่วงวัยและเตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างมีคุณภาพ รวมถึงการสร้างคนให้ใช้ประโยชน์และอยู่กับสิ่งแวดล้อมอย่างเกื้อหนุนอนุรักษ์ฟื้นฟูใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสมสอดคล้องกับแนวทางของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2560 : 67) ที่กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศกำหนดแนวทางการพัฒนาเพื่อปรับเปลี่ยน ค่านิยมคนไทยให้มีคุณธรรมจริยธรรมมีวินัยจิตสาธารณะและปรับและพฤติกรรมที่พึงประสงค์โดยส่งเสริมการเลี้ยงดูในครอบครัวที่เน้นการฝึกเด็กให้รู้จักพึ่งพาตัวเองมีความซื่อสัตย์มีวินัยมีศีลธรรมคุณธรรมจริยธรรมมีความรับผิดชอบในรูปแบบของกิจกรรมที่เป็นกิจวัตรประจำวัน

จากแนวคิดดังกล่าวจึงมีนโยบายการพัฒนาระบบการผลิตและพัฒนาครูที่มีคุณภาพและมีจิตวิญญาณของความเป็นครูเน้นครูผู้สอนให้มีผู้ตรงตามวิชาที่สอนมีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและเครื่องมือที่เหมาะสมมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อเป็นเครื่องมือช่วยครูหรือเพื่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง สำนักนายกรัฐมนตรี (2557 : 7) มีการจัดอบรมเพื่อปลูกฝังสร้างพัฒนาหรือการฟื้นฟูจิตวิญญาณครูที่ผ่านมามีการดำเนินการเป็นโครงการระยะสั้นๆ ดังที่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 (2557 : 26) ได้จัดทำ

โครงการด้านการพัฒนาจิตวิญญาณครูตามโครงการพัฒนาครูแบบต่อยอดและเชื่อมโยงโดยเน้นครูให้มีความรู้ด้านเนื้อหาวิธีสอนและจิตวิญญาณความเป็นครูและอุดมการณ์ที่มุ่งพัฒนาการศึกษา ของชาติอย่างเป็นระบบเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่สังคม

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์ (2560 : 1) จัดทำโครงการการพัฒนาจิตวิญญาณครูในศตวรรษที่ 21 เพื่อให้ครูมีความรู้ความเข้าใจและก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21 เพื่อสร้างแกนนำของครูผู้มีจิตวิญญาณที่เหมาะสมกับครูในศตวรรษที่ 21 สำหรับปัญหา ของครูโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องความมุ่งมั่น คือการเป็นผู้มีจิตวิญญาณในการจัดการเรียนการสอนพบว่าปัญหาที่ส่งผลให้ครูไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ในฐานะการจัดการเรียนการสอนได้อย่างเต็มที่ ดังที่ รัชณี อมาตยกุล (2556 : 1-4) กล่าวว่า ครูถูกดึงเวลาออกไปจากเด็กมากในวันหนึ่งแทบจะไม่ได้สอนหนังสือ จนทำให้ในภาพรวมด้านปัญหาสังคมเยาวชนและผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาทั่วประเทศตกต่ำ การที่ครูไม่มีเวลาพัฒนาตนเองด้านการสอนจึงทำให้เด็ก ๆ ไม่สนใจเรียน ครูจึงควรมุ่งเน้นไปที่วิธีสอนแล้วเด็กเข้าใจ โดยต้องเน้นวิธีสอนตามลักษณะเนื้อหาวิชา และระดับชั้น เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากรูปแบบและวิธีการเรียนได้อย่างหลากหลาย

ปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับแนวคิด Thailand 4.0 ที่ผ่านมามีปัญหา ดังที่ สุพรรณิ อารมณ์ และแก้วเวียง นานาผล (2557 : 71, 78) พบว่า ปัญหาและความต้องการในการพัฒนาครูในการจัดการเรียนการสอน ด้านการคิดวิเคราะห์ พบว่า ครูแต่ละคนยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากครูมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการจัดการเรียนรู้ด้านการคิดวิเคราะห์และทักษะในการจัดการเรียนรู้ด้านการคิดวิเคราะห์ไม่มากพอ สำหรับในจังหวัดฉะเชิงเทรานั้น กรวิวัฒน์ ต้นเจริญ (2555 : 152) ได้เสนอแนวทางการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนโดยการพัฒนาครูไว้ว่า ผู้บริหารควรเอาใจใส่เป็นพิเศษแก่ครูผู้รับผิดชอบควรหมั่นให้ความรู้แก่ผู้ได้บังคับบัญชาหาวิธีจูงใจ หรือความต้องการของผู้ได้บังคับบัญชาใช้การบริหารแบบมีส่วนร่วม และให้คำปรึกษาแก่ผู้ได้บังคับบัญชาเมื่อมีปัญหาเพื่อจะได้สร้างสัมพันธภาพให้เป็นความเป็นกันเอง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

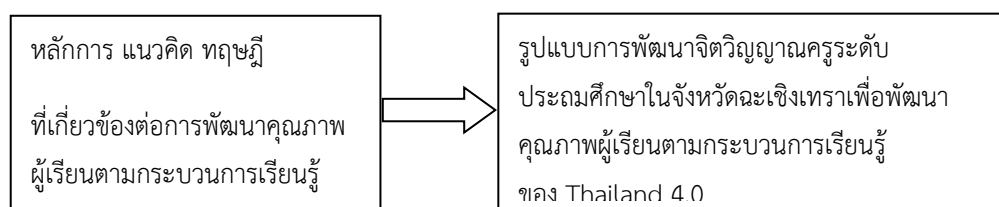
1. เพื่อศึกษาวิธีการพัฒนาจิตวิญญาณครูระดับประถมศึกษาในจังหวัดฉะเชิงเทราเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามกระบวนการเรียนรู้ของไทยแลนด์ 4.0
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาจิตวิญญาณครูระดับประถมศึกษาในจังหวัดฉะเชิงเทราเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามกระบวนการเรียนรู้ของไทยแลนด์ 4.0

คำถามของการวิจัย

1. วิธีการพัฒนาจิตวิญญาณครูระดับประถมศึกษาในจังหวัดฉะเชิงเทราเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามกระบวนการเรียนรู้ของไทยแลนด์ 4.0 ควรใช้วิธีใด
2. รูปแบบการพัฒนาจิตวิญญาณครูระดับประถมศึกษาในจังหวัดฉะเชิงเทราเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามกระบวนการเรียนรู้ของไทยแลนด์ 4.0 ควรเป็นอย่างไร

กรอบแนวคิดของการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและกำหนดไว้ดังนี้

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการดำเนินการวิจัย ประกอบด้วยหัวข้อดังต่อไปนี้

ขอบเขตด้านเนื้อหา พิจารณาจากขั้นตอนของวิธีการศึกษาออกเป็น 2 ด้าน ดังนี้

1. การศึกษาวิธีการพัฒนาจิตวิญญาณครูระดับประถมศึกษาในจังหวัดฉะเชิงเทราเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามกระบวนการเรียนรู้ของ Thailand 4.0 โดยการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการสอนทั่วไป รูปแบบการสอนจิตวิญญาณครู โดยวิเคราะห์จากหลักการ แนวคิด ทฤษฎี ของ ราชกิจจานุเบกษา (2550 : 37) รัตนะ บัวสนธิ์ (2552 : 124) สุวัฒน์ กอไพศาล และคณะ (2552, ออนไลน์) พชนี กุลทนนท์ และคณะ (2554 : 101) วสันต์ ปานทอง และคณะ (2556 : 193) และ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2557 : 3-4) กัญกร เอี่ยมพญา และนิวัตต์ น้อยมณี (2559 : 42-45) มหาวิทยาลัยมหิดล (2559 : 1-2) นิวัตต์ น้อยมณี และ กัญกร เอี่ยมพญา (2560 : 232-233) ด้านวิธีการพัฒนาจิตวิญญาณครู ประกอบด้วย 16 รูปแบบ คือ 1) การสาธิตการสอน 7) การสัมมนา 8) การศึกษาจากครุต้นแบบ 9) การใช้กระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) 10) การชมเชยการผลงานครูดีเด่น 11) การศึกษาดูงาน 12) การพัฒนาแบบบูรณาการ 13) การใช้บทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (E-Learning) 14) การใช้ระบบพี่เลี้ยง (Coaching & Monitoring) 15) การนิเทศภายในสถานศึกษา และ 16) การสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group)

2. ด้านรูปแบบการพัฒนาจิตวิญญาณครูซึ่งรูปแบบการพัฒนาจิตวิญญาณครูที่ครูเลือกในการวิจัยครั้งนี้คือ การอบรมเชิงปฏิบัติการ และกรอบแนวคิดในการกำหนดเนื้อหาและกิจกรรม ที่ได้จากการพิจารณา (ร่าง) รูปแบบการพัฒนาจิตวิญญาณครู ที่ได้จากการสนทนากลุ่ม ประกอบด้วย 7 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านกรอบแนวคิดและแนวทางของหลักสูตร 2) ด้านกระบวนการสร้างจิตวิญญาณครูในยุค Thailand 4.0 3) ด้านพบครูผู้มีจิตวิญญาณ 4) ด้านการพบครูผู้ประสบความสำเร็จจากการใช้เทคโนโลยีมาพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอน 5) ด้านร่างปฏิญญาของกลุ่มครูผู้มีจิตวิญญาณ 6) ด้านการจัดตั้งกลุ่มครูผู้มีจิตวิญญาณ และ 7) การพัฒนากาย พัฒนาจิต

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ครูที่ได้รับการยกย่องของสถานศึกษาทุกสังกัดในจังหวัดฉะเชิงเทรา ในปีการศึกษา 2558-2561 ได้แก่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 จำนวน 14 คน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 จำนวน 16 คน สังกัดเทศบาลในจังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 15 คน สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 18 คน และสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 17 คน รวม 80 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูที่ได้รับการยกย่อง ของสถานศึกษาทุกสังกัดในจังหวัดฉะเชิงเทรา ในปีการศึกษา 2558-2561 ได้มาโดยการสุ่มตัวอย่าง ตามตารางของเครซีและมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970, p. 608) ได้กลุ่มตัวอย่าง 66 คน โดยแบ่งตามสัดส่วนของประชากรตามสังกัดของโรงเรียนดังนี้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 จำนวน 12 คน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 จำนวน 13 คน สังกัดเทศบาลในจังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 12 คน สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 15 คน และสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 14 คน

เครื่องมือและวิธีการพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

1. แบบสำรวจวิธีการพัฒนาจิตวิญญาณครูระดับประถมศึกษาในจังหวัดฉะเชิงเทราเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามกระบวนการเรียนรู้ของ Thailand 4.0

2. (ร่าง) รูปแบบการพัฒนาจิตวิญญาณครูระดับประถมศึกษาในจังหวัดฉะเชิงเทราเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามกระบวนการเรียนรู้ของ Thailand 4.0 ซึ่งประกอบด้วย 1) ขั้นตอน วิธีการ และวิธีการฝึกอบรม และ 2) เครื่องมือประเมินจิตวิญญาณครูกับผู้ร่วมงาน มีขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือคือ 1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัย ที่เกี่ยวข้อง 2) สร้างแบบสำรวจรูปแบบการพัฒนาจิตวิญญาณครูระดับประถมศึกษาในจังหวัดฉะเชิงเทราเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามกระบวนการเรียนรู้ของ Thailand 4.0 โดยออกแบบเครื่องมือเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ เป็นเกณฑ์การให้ค่าคะแนนและมีเกณฑ์ การแปลผลคะแนน โดยใช้เกณฑ์ของลิเคิร์ต (Likert's Five Rating Scale) (Best and Kahn 1993 : 247)

3. (ร่าง) รูปแบบการพัฒนาจิตวิญญาณครูที่เหมาะสมต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามกระบวนการเรียนรู้ของ Thailand 4.0 สร้างขึ้นจากการวิเคราะห์ผลจากผลการศึกษารูปแบบการพัฒนาจิตวิญญาณครูระดับประถมศึกษาการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามกระบวนการเรียนรู้ของ Thailand 4.0 ในขั้นตอนการสำรวจร่วมกับการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดทำ (ร่าง) รูปแบบการพัฒนาจิตวิญญาณครูระดับประถมศึกษาในจังหวัดฉะเชิงเทราเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามกระบวนการเรียนรู้ของ Thailand 4.0 ประกอบด้วย 3 ประเด็นคือ

3.1 การศึกษารูปแบบการพัฒนาจิตวิญญาณครูระดับประถมศึกษาในจังหวัดฉะเชิงเทราเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามกระบวนการเรียนรู้ของ Thailand 4.0 จากครูที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นครูที่เคยได้รับรางวัล ตั้งแต่ระดับเขตขึ้นไป จำนวน 42 คน ซึ่งเป็นครูระดับประถมศึกษาจากทุกสังกัด พบว่า รูปแบบการอบรมเชิงปฏิบัติการเป็นรูปแบบที่เหมาะสมต่อการพัฒนาจิตวิญญาณครู

3.2 (ร่าง) รูปแบบการพัฒนาจิตวิญญาณครูระดับประถมศึกษาในจังหวัดฉะเชิงเทรา เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามกระบวนการเรียนรู้ของ Thailand 4.0 ประกอบด้วย 2 ประเด็นสำคัญคือ

1) ขั้นตอน วิธีการ และเนื้อหาการอบรม ในส่วนนี้จะแสดงเป็นตารางกำหนดการ วิธีการอบรม และเนื้อหาการอบรม ระยะเวลาอบรม 2 วัน โดยระบุเนื้อหาและวิธีการไว้ในลักษณะความเรียง ซึ่งผู้นำไปใช้ต้องทำความเข้าใจกับเนื้อหาก่อน

2) เครื่องมือประเมินจิตวิญญาณครูกับผู้ร่วมงาน ใช้สำหรับประเมินระดับจิตวิญญาณครูในก่อนและหลังการอบรมเพื่อใช้เปรียบเทียบผลที่เกิดจากกระบวนการอบรม โดยสอบถามจากผู้ร่วมงานของครูที่ผ่านการอบรม เป็นลักษณะแบบประเมินพฤติกรรม เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ตามแนวคิดของลิเคิร์ต (Likert Rating Scale) (Best and Kahn 1993 : 247)

4. แบบสรุปการสนทนากลุ่มสำหรับผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบ (ร่าง) รูปแบบการพัฒนาจิตวิญญาณครูที่เหมาะสมต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามกระบวนการเรียนรู้ของ Thailand 4.0 เป็นแบบสอบถาม

ปลายเปิด สำหรับสรุปประเด็นที่ได้จากการสนทนากลุ่ม ในการตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) และความตรงเชิงเนื้อหา (Content) แล้วนำแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน ซึ่งประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน ผู้อำนวยการกลุ่ม รองอธิการบดีวิชาการ รองคณบดีคณะครุศาสตร์และอาจารย์ในสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะครูจากโรงเรียนในจังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 9 คน

5. ทำการสรุปประเด็นสำคัญจากการสนทนากลุ่ม ประกอบด้วยสาระสำคัญ 3 ข้อ ดังนี้ 1) การอบรมควรให้ผู้อบรมได้มีการฝึกปฏิบัติให้มาก 2) ควรมีการติดตามผลจากผู้ร่วมงานหลังจากที่การอบรมสัมมนาผ่านไปแล้ว โดยทั้งระยะห่างหลังจากการอบรมสิ้นสุด 1-2 เดือน 3) การส่วนของการร่างปฏิญญาเมื่อมีการกำหนดแล้ว ควรมีการติดตามผลหรือกำหนดระยะเวลาในการควบคุมผลที่จะเกิดหรือระยะเวลาดำเนินการตามปฏิญญาเพื่อจะได้ทราบผลสัมฤทธิ์

6. นำข้อเสนอแนะจากการสนทนากลุ่มไปปรับปรุง เพื่อสรุปเป็นรูปแบบพัฒนาจิตวิญญาณครูและเครื่องมือประเมินจิตวิญญาณครูต่อไป

ผลการวิจัย

รายงานผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ดังนี้

1. วิธีการพัฒนาจิตวิญญาณครูระดับประถมศึกษาในจังหวัดฉะเชิงเทราเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามกระบวนการเรียนรู้ของ Thailand 4.0 โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.75$, S.D. = .74) ในอันดับแรกคือ 1) การอบรมเชิงปฏิบัติการ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.59$, S.D. = .53) รองลงมาได้แก่ 2) การสาธิตการสอน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.27$, S.D. = .73) 3) การใช้ระบบพี่เลี้ยง (Coaching & Monitoring) มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.27$, S.D. = .81) 4) การศึกษาดูงาน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.24$, S.D. = .56) 5) การใช้กระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.06$, S.D. = .70) 6) การสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.95$, S.D. = .79) 7) การสัมมนา มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.89$, S.D. = .68) 8) การพัฒนาแบบบูรณาการ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.89$, S.D. = .71) 9) การนิเทศภายใน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.88$, S.D. = .73) 10) การใช้บทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (E-Learning) มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.85$, S.D. = .98) 11) การศึกษาจากครูต้นแบบ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.82$, S.D. = .70) 12) การศึกษาด้วยตนเอง มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.47$, S.D. = .73) 13) การชมเชยผลงานครูดีเด่น มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.33$, S.D. = .93) 14) การใช้บทเรียนออนไลน์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.18$, S.D. = .68) 15) การศึกษาทางไกล มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.85$, S.D. = .68) และ 16) การบรรยาย มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.55$, S.D. = .95) โดยลำดับ

2. รูปแบบการพัฒนาจิตวิญญาณครูระดับประถมศึกษาในจังหวัดฉะเชิงเทราเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามกระบวนการเรียนรู้ของ Thailand 4.0 ใช้การอบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ ซึ่งประกอบด้วย 2 ประเด็นคือ

1) การรายงานผล ขั้นตอน วิธีการ และวิธีการฝึกอบรม ใช้รูปแบบการอบรมเชิงปฏิบัติการ ซึ่งมีทั้งการบรรยาย กิจกรรมกลุ่ม และการอภิปรายสรุปร่วมกัน ประกอบด้วยกิจกรรม การให้กรอบแนวคิดแนวทางของหลักสูตร กระบวนการสร้างจิตวิญญาณครูในยุค Thailand 4.0 พบว่า ครูผู้มิจิตวิญญาณ รู้จัก

ตนเอง พัฒนากาย พัฒนาจิต พบครูผู้ประสบความสำเร็จจากการใช้เทคโนโลยีมาพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอน ร่างปฏิญญาของกลุ่มครูผู้มีจิตวิญญาณ การจัดตั้งชมรมครูผู้มีจิตวิญญาณ

2) เครื่องมือประเมินจิตวิญญาณครูกับผู้ร่วมงาน เป็นแบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับ ประกอบด้วยประเด็นดังนี้ การเป็นผู้มีความทุ่มเทเสียสละให้กับนักเรียน เป็นผู้มีความประพฤติเหมาะสมกับการเป็นครู เป็นผู้ประพฤติตนเป็นแบบอย่างกับเพื่อนครู มีความมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเองในวิชาที่รับผิดชอบ มีความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย เป็นผู้ตรงต่อเวลา มีความสามารถในการปรับตัวได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง สามารถสอนให้นักเรียนได้รับแนวคิดใหม่ๆ อยู่เสมอ ให้ความสนใจผู้เรียนเป็นรายบุคคล มีความหนักแน่น สอนด้วยความสนุกสนาน มีความศรัทธาในวิชาชีพครู มีความเมตตากรุณาต่อนักเรียน มีความสามารถในการพัฒนาตามศักยภาพผู้เรียนได้ สามารถพัฒนาทักษะในการใช้เทคโนโลยีด้วยตนเองได้ สามารถนำเทคโนโลยีมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนได้ เป็นผู้มีความประพฤติดี เป็นผู้มีความรอบรู้ในวิชาชีพของตนเอง มีความเป็นผู้นำทางวิชาการ และเป็นผู้มีคุณธรรม

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนাজิตวิญญาณครูระดับประถมศึกษาในจังหวัดฉะเชิงเทรา เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามกระบวนการเรียนรู้ของ Thailand 4.0 มีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. วิธีการพัฒนাজิตวิญญาณครูระดับประถมศึกษาในจังหวัดฉะเชิงเทราเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามกระบวนการเรียนรู้ของ Thailand 4.0 ผู้วิจัยนำเสนอรูปแบบการพัฒนাজิตวิญญาณครูระดับประถมศึกษาจำนวน 16 รูปแบบ ผลการวิจัยพบว่า วิธีการพัฒนาโดยใช้วิธีอบรมเชิงปฏิบัติการ เป็นรูปแบบที่มีคะแนนเฉลี่ยเป็นอันดับแรก ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของ เปื้อง จันดา (2549 : ข) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาของสถานศึกษาสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่าการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาได้ประสบความสำเร็จนั้นขึ้นอยู่กับความพร้อมและความจริงจังของผู้บริหาร ครู และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการศึกษา ที่จะต้องตระหนักและทำความเข้าใจร่วมกันว่าการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาเป็นหน้าที่ที่จะต้องดำเนินการ โรงเรียนจะต้องเตรียมความพร้อมให้กับคณะครูให้มากขึ้น โดยการส่งครูเข้ารับการอบรม จัดให้มีการศึกษาดูงานจากโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จ การอบรมเชิงปฏิบัติการร่วมกันเป็นระยะๆ ร่วมกับงานนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผล สำหรับ ผกาพรรณ สิริสานต์ (2552 : 30) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความต้องการในการพัฒนาตนเองของครูประถม ศึกษาโรงเรียนไพฑูริย์ศึกษา พบว่า ระดับความต้องการพัฒนาตนเองโดยวิธีการ เข้าร่วมสัมมนา มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับรายงานสรุปผลการดำเนินโครงการ สัมมนาเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาการจัดการความรู้ที่มีประสิทธิภาพของ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร (2557 : ออนไลน์) ได้สรุปข้อดีของการสัมมนาเชิงปฏิบัติการไว้ว่า เป็นการให้ความรู้ทางตรงในเรื่องการจัดการความรู้ เป็นการกระตุ้นบุคลากรให้เกิดความตื่นตัวในการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ เป็นการนำบุคลากรสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ได้ความรู้ ช่องทางในการเสนอบทความ เป็นจุดเริ่มต้นที่ดีในการสร้างบรรยากาศแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และได้รับข้อมูลเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ KM ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ทวน เทียงเจริญ และคณะ (2563 : 10) ที่ศึกษาการพัฒนากระบวนการบริหารสถานศึกษา เพื่อความเป็นเลิศของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรจัดกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพให้สอดคล้องกับแผนงาน

โครงการ หรือ ID Plan ทั้งด้านวิชาการและด้านวิชาชีพ ในลักษณะกิจกรรม PLC การอบรมผ่านสื่อเทคโนโลยี หรือหน่วยงานภายนอก การศึกษาดูงานสถานศึกษาที่มีผลงานโดดเด่นเพื่อเทียบเคียงผลการปฏิบัติงาน สู่ความเป็นเลิศ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ประคอง รัศมีแก้ว (2563 : 369) ศึกษาการพัฒนารูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่าการพัฒนารูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีประสิทธิภาพสอดคล้องเหมาะสมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ได้แก่ การเรียนรู้ร่วมกันวิสัยทัศน์หรือการสร้างเป้าหมายร่วมกันกับทีมงาน การร่วมแรงร่วมใจหรือร่วมมือร่วมพลัง ร่วมเป็นผู้นำการเรียนรู้ และพัฒนาวิชาชีพชุมชนอย่างกัลยาณมิตรและโครงสร้างสนับสนุนชุมชน และการเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ในด้านความรู้ ด้านความสามารถการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และด้านเจตคติที่มีต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุก จะช่วยเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกให้กับครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ สุกัญญา วีระจันทร์ และคณะ (2558 : 175) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาครูด้านการทำวิจัยในชั้นเรียน โรงเรียนชุมชนกรุงเก่าราษฎร์ประสิทธิ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 พบว่า ครูที่เข้าร่วมการอบรมเชิงปฏิบัติการ มีความรู้ความเข้าใจและความสามารถในการทำวิจัยในชั้นเรียน เพิ่มขึ้นร้อยละ 87.20 โดยมีค่าเฉลี่ยของคะแนนทดสอบหลังการอบรมเพิ่มขึ้นจาก 11.70 เพิ่มขึ้นเป็น 22.40 นอกจากนี้ยังพบว่า ครูที่เข้าร่วมอบรมทุกคนมีความตระหนัก ความสนใจ ที่มุ่งพัฒนาตนเองอย่างดียิ่ง โดยมีค่าเฉลี่ยระดับปฏิบัติอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด และผลการประเมินระดับ ความพึงพอใจของครูในการร่วมพัฒนาด้านการทำวิจัยในชั้นเรียน มีค่าเฉลี่ยของระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ภฤยาภรณ์ โดฬพิทักษ์ (2560 : 18-19) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การวิจัยและพัฒนาศักยภาพครูด้านการประเมินการเรียนรู้ตามสภาพจริงโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน พบว่า รูปแบบการพัฒนาศักยภาพครูด้านการประเมินการเรียนรู้ตามสภาพจริงโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 4 องค์ประกอบ คือ การเตรียมการ การอบรมเชิงปฏิบัติการ การปฏิบัติการ และการติดตามผล ซึ่งมีความเหมาะสมของโครงสร้างและองค์ประกอบย่อยอยู่ในระดับมากและมีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความชัดเจน ความง่ายต่อการนำไปใช้ของแต่ละองค์ประกอบอยู่ในระดับมากเช่นกัน รูปแบบการพัฒนาศักยภาพครูดังกล่าวสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาครูให้มีความรู้เจตคติและทักษะการประเมินการเรียนรู้ตามสภาพจริง ซึ่งยืนยันได้จากผลการใช้รูปแบบที่พบว่า ครูโรงเรียนกรณีศึกษามีความรู้เกี่ยวกับการประเมินการเรียนรู้ตามสภาพจริงหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .01 มีเจตคติต่อการประเมินการเรียนรู้ตามสภาพจริงหลังการฝึกอบรมสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 มีทักษะการประเมินการเรียนรู้ตามสภาพจริงหลังฝึกอบรมสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 คุณภาพการประเมินการเรียนรู้ตามสภาพจริงของครูโดยพิจารณาจากผลงานการออกแบบการประเมินการเรียนรู้ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และนอกจากนี้ครูยังมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการพัฒนาศักยภาพครู ด้านการประเมินการเรียนรู้ตามสภาพจริงโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานอยู่ในระดับมาก สำหรับ ประเสริฐ เรือนนะการ และ จิตติยา เรือนนะการ (2561 : 305) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาศักยภาพด้านการวิจัยของครูโรงเรียนกระบาวทิยาการ จังหวัดมหาสารคาม พบว่า การจัดประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการจำนวน 3 ครั้ง มีผลระดับดี สำหรับครูสามารถเขียนรายงานการวิจัยกรณีศึกษาติดตามการดำเนินกิจกรรมตามผลการจัดประชุมสัมมนา มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ถอดบทเรียน สามารถสร้างรูปแบบระบบที่เลี้ยงและให้คำปรึกษาพัฒนาความสามารถในการสอนและการทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนได้ สอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของ อรชร ปราจันทร์ และ สุกัญญา แซ่มซ้อย (2561 : 165) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิง

นวัตกรรมของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า การอบรม เชิงปฏิบัติการ เป็นกระบวนการพัฒนาทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมของครูในการพัฒนาวิชาชีพครูยุคใหม่ ภายใต้ยุทธศาสตร์การปฏิรูปการศึกษา ซึ่งสิ่งจำเป็นที่ครูต้องการเพิ่มสมรรถนะการสอนโดยใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นฐานในกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการสอน

ทั้งนี้อาจเนื่องจาก พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กำหนดไว้ในมาตรา 52 ให้กระทรวงส่งเสริมให้มีระบบ กระบวนการผลิต การพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานที่เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง โดยการกำกับและประสานให้สถาบันที่ทำหน้าที่ผลิตและพัฒนาครู คณาจารย์ รวมทั้งบุคลากรทางการศึกษาให้มีความพร้อมและมีความเข้มแข็งในการเตรียมบุคลากรใหม่ และการพัฒนาบุคลากรประจำการอย่างต่อเนื่อง และมาตรา 64 รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการผลิต การพัฒนาแบบเรียน ตำรา หนังสือทางวิชาการ สื่อสิ่งพิมพ์อื่น วัสดุอุปกรณ์ และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาอื่น โดยเร่งรัดพัฒนาขีดความสามารถในการผลิต จัดให้มีเงินสนับสนุนการผลิตและมีการให้แรงจูงใจแก่ผู้ผลิต และพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ทั้งนี้ ได้เปิดให้มีการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา 2557 : 19, 23) สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา (2554 : 6) ได้กำหนดให้มีการพัฒนาจิตวิญญาณของความเป็นครู เพื่อสร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรมไว้ในหลักสูตรการพัฒนาข้าราชการครู ก่อนแต่งตั้งให้มีและเลื่อนวิทยฐานะชำนาญการพิเศษ ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบและการวางแผนพัฒนาคุณภาพ การปฏิบัติงานของครูชำนาญการพิเศษ หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 ความเป็นครู อธิบายหน่วยการเรียนรู้ ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนา จิตวิญญาณของความเป็นครู เพื่อสร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรม จรรยาบรรณของวิชาชีพ ความมีวินัยและการปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับในระดับเขตพื้นที่การศึกษานั้น มีการพัฒนาด้านจิตวิญญาณครูดังที่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ (2558 : 1-2) ดำเนินการจัดทำโครงการพัฒนาครูบรรจุใหม่ ในปีงบประมาณ 2558 จำนวน 150 คน โดยมุ่งการพัฒนาจิตใจให้มีอุดมการณ์และจิตวิญญาณของความเป็นครูเพื่อเสริมสร้างวินัย คุณธรรมและจริยธรรม และความคิดที่ถูกต้องเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันที่ไม่พึงประสงค์แก่ข้าราชการครูบรรจุใหม่

สำหรับสถาบันอุดมศึกษาที่มีคณะครุศาสตร์ และคณะศึกษาศาสตร์ซึ่งมีหน้าที่ผลิตครูได้ให้ความสำคัญกับนโยบายการสร้างจิตวิญญาณของความเป็นครู โดยกำหนดนโยบายด้านจิตวิญญาณของความเป็นครูไว้ดังนี้ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมีความมุ่งมั่นว่า คณะศึกษาศาสตร์เป็นสถาบันเก่าแก่ที่มีชื่อเสียงผลิตครูและบุคลากรทางการศึกษาที่เป็นผู้นำด้านการศึกษาที่เปี่ยมด้วยจิตวิญญาณ (นิวตัน น้อยมณี และ กัญกร เอี่ยมพญา 2560 : 107) นอกจากนี้ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร (2554 : 9) ได้จัดทำแนวทางการสร้างความเป็นเลิศของการฝึกหัดครูมหาวิทยาลัย ราชภัฏพระนคร โดยจัดรูปแบบการเรียนการสอนแบบทางเลือก โดยรูปแบบที่เน้นสร้างจิตวิญญาณความเป็นครู ได้แก่ บริการหอพักเพื่อจัดกิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักศึกษาครู กิจกรรมที่จัดต้องออกแบบเพื่อพัฒนาและหล่อหลอมให้นักศึกษามีคุณสมบัติในความเป็นครู มีพฤติกรรม ที่พึงประสงค์ มีคุณธรรม จริยธรรมอันดีงาม โดยกระบวนการพัฒนาจะจัดหอพักให้นักศึกษา มีอาจารย์ดูแลหอพักนักศึกษาที่คัดเลือกจากอาจารย์ที่มีความเสียสละ มีจิตวิญญาณของความเป็นครูสูงและเป็นต้นแบบและพัฒนาคุณลักษณะของครู และสามารถลงพื้นที่ในทุกๆ ภาคการศึกษา เพื่อนำความรู้จากประสบการณ์จริงมาบูรณาการในการเรียนและการเตรียมประสบการณ์ ดังที่ ไพฑูรย์ สีนลาร์ตัน และนันทพร หมีแสน (2560 : 31) กล่าวไว้ว่า หลักสูตรครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่จะทำให้นักศึกษาครูมีความรู้ทักษะและประสบการณ์ในวิชาชีพครูเป็นต้นน้ำของการพัฒนา นักศึกษาครูให้สายน้ำเป็นครูที่มีความสมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรมมีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต

และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่าง มีความสุข สมดังความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาแห่งชาติ ที่กำหนดให้ครูในศตวรรษที่ 21 ต้องสามารถปรับบทบาทให้เป็นผู้ที่คอยชี้แนะ อำนวยความสะดวก อำนวยความรู้ให้กับผู้เรียนไม่ใช่ถ่ายทอดความรู้ อยู่หน้าชั้นเรียนเหมือน ในอดีต และต้องมีทักษะที่สอดคล้องกับทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน ได้แก่ ทักษะการตั้งคำถาม เพื่อให้ผู้เรียนสามารถกำหนดประเด็นปัญหาและบันทึกคลิป ตั้งปัญหาด้วยตนเองได้ ทักษะการสอนให้ผู้เรียนสามารถแสวงหาคำตอบด้วยตนเองโดยลงมือปฏิบัติได้ ทักษะในการคัดเลือกความรู้ตามสภาพแวดล้อมที่ทำได้จริง ทักษะการสร้างและตรวจสอบคุณภาพความรู้ ทักษะการสอนที่พัฒนาผู้เรียนให้สามารถคิดวิเคราะห์จนได้ข้อสรุปหรือความคิดรวบยอด ได้ทักษะที่ประยุกต์ความรู้ไปบูรณาการได้ และทักษะในการประเมินผล ซึ่งทักษะต่างๆ นั้น สามารถฝึกได้จากการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ เพราะจะเป็นโอกาสที่ทำให้ครูได้แสดงความรู้ความสามารถของตนเอง และยังได้รับประสบการณ์และทักษะจากเพื่อนที่เข้าร่วมสัมมนาเชิงปฏิบัติการด้วยกัน และที่สำคัญยิ่งคือการได้รับสิ่งเหล่านี้จากวิทยากรที่มีความรู้ ความสามารถ มีทักษะและประสบการณ์ทั้งในรูปแบบของกระบวนการจัดการเรียนการสอนและทักษะในการปฏิบัติจริง

จากสภาพการณ์ดังกล่าว จึงทำให้กระบวนการพัฒนาจิตวิญญาณครูได้รับความสนใจจากทุกฝ่าย ตั้งแต่ฝ่ายผลิตคือสถาบันอุดมศึกษาที่ทำหน้าที่ผลิตครู ฝ่ายผู้ใช้ครูได้แก่หน่วยงานการศึกษาและสถานศึกษา ฝ่ายดูแลจริยธรรมและจรรยาบรรณของความเป็นครูได้แก่คุรุสภา ฝ่ายที่กำหนดและควบคุมความก้าวหน้าและพฤติกรรมของครูได้แก่สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา รวมถึงฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้แก่ผู้ปกครอง นักเรียน ชุมชน มีความเห็นต้องกันอย่างชัดเจนว่า การพัฒนาคุณภาพครูจะต้องเน้นเรื่องจิตวิญญาณครู เพราะครูที่มีความรู้ ทักษะและประสบการณ์การสอน หากขาดความทุ่มเทเสียสละ ปฏิบัติหน้าที่ของตนเองเพียงเพื่อให้จบภารกิจไป ย่อมไม่สามารถพัฒนาผู้เรียนได้เต็มตามศักยภาพ ตรงข้ามกับครูที่มีความเป็นครูหรือที่เรียกว่า มีจิตวิญญาณครู จะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเสียสละทุ่มเท ย่อมสามารถพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนได้สูงกว่าครูทั่วไปที่ปฏิบัติหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายหรือระเบียบของทางราชการ

2. การพัฒนาจิตวิญญาณครูระดับประถมศึกษาในจังหวัดฉะเชิงเทราเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามกระบวนการเรียนรู้ของ Thailand 4.0 จากผลการศึกษาพบว่า วิธีการที่ควรใช้ในการพัฒนาจิตวิญญาณครูคือการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ ประกอบด้วยการรายงานผลขั้นตอน วิธีการ และวิธีการฝึกอบรม และเครื่องมือประเมิน จิตวิญญาณครูกับผู้ร่วมงาน ซึ่งสอดคล้องกับ โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ศรีสะเกษ (2554 : 2) ได้สรุปผลการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ เรื่อง ปฏิบัติการเพื่อสร้างนวัตกรรมแผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษารูปแบบใหม่ ผลการศึกษาพบว่า ผู้เข้ารับการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ ได้รับความรู้ความเข้าใจในการจัดทำแผนพัฒนาสถานศึกษาถูกต้องตามหลักการ สามารถนำความรู้และข้อมูลมาใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนการทำงาน ผู้เข้าร่วมสัมมนาสามารถนำความรู้ที่ได้จากการสัมมนาเชิงปฏิบัติการมาขยายผลให้ความรู้กับเพื่อนครู และผู้เข้าร่วมสัมมนามีโอกาสได้สร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน โดยผู้เข้าร่วมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ ให้ข้อคิดว่าการสัมมนาเชิงปฏิบัติการเป็นประโยชน์อย่างมากสามารถนำไปใช้ปฏิบัติงานได้จริง และยังสามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่บุคลากรอื่นๆ ได้อีกด้วย นอกจากนี้หากมีวิทยากรที่มีความรู้ ประสบการณ์ และทักษะในการถ่ายทอดที่ดี ย่อมทำให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาเชิงปฏิบัติการสามารถนำแนวทางของวิทยากรไปปฏิบัติให้สอดคล้องกับผลสรุปการประเมินการอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง ทางเลือกใหม่และเทคนิคการเรียนรู้แบบผสมผสาน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ประคอง รัตมีแก้ว (2563 : 369) ได้ศึกษาการพัฒนาแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูระดับการศึกษา ขั้นพื้นฐานพบว่า จากการศึกษาแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ ทางวิชาชีพเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการ เรียนรู้เชิงรุก

ของครูระดับชั้นพื้นฐาน โครงสร้าง ประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา กระบวนการ และการวัด และประเมินผล นอกจากนี้ยังมีแนวทางในการจัดการเรียนรู้และการวัดผล และประเมินผลตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย เชียงใหม่ (2555 : 2) ที่พบว่า ผู้เข้าร่วมอบรมเชิงปฏิบัติการส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อการอบรมเชิงปฏิบัติการ โดยได้รับความรู้จากวิทยากรเกี่ยวกับเทคนิคการเรียนรู้แบบผสมผสาน และกรณีศึกษาการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน การจัดการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ และเห็นว่าการอบรมเชิงปฏิบัติการเป็นประโยชน์สามารถนำไปใช้ประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอน มีการเปิดโอกาสให้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการมีเอกสารประกอบ การอบรม สอดคล้องกับการดำเนินโครงการสัมมนาเชิงปฏิบัติการของ บริษัท เอ็ดเทค ครีเอชั่น (2560 ออนไลน์) สรุปได้ว่า การสัมมนา เชิงปฏิบัติการเป็นแนวทางให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาได้พัฒนาศักยภาพในการจัดกิจกรรมส่งเสริมทักษะของผู้เรียน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ให้มากยิ่งขึ้น เป็นแนวทางให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาสามารถเลือกสื่อการสอนและเทคโนโลยีที่ส่งเสริมทักษะการสอนที่เหมาะสมกับช่วงอายุของผู้เรียน เพื่อเป็นการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและการเรียนรู้ ให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน และเป็นแนวทางให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาสามารถประดิษฐ์สื่อเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะพื้นฐานเบื้องต้นในการดำรงชีวิตอยู่ได้ในศตวรรษที่ 21 และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ทวน เทียงเจริญ และคณะ (2563 : 10) ที่ศึกษาการพัฒนากระบวนการบริหารสถานศึกษาเพื่อความเป็นเลิศของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรควรจัดทำข้อตกลงการให้รางวัล สวัสดิการแก่บุคลากรที่มีผลงานดีเด่น หรือในโอกาสสำคัญต่างๆ และควรมีกิจกรรมส่งเสริมบุคลากรให้มีโอกาสได้รับการประเมินกับหน่วยงานภายนอก มีการจัดแสดงผลงานของบุคลากรที่ได้รับรางวัลเพื่อยกย่องชมเชย หรือแสดงความยินดีกับบุคลากรที่ประสบความสำเร็จ ในรูปแบบต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พรชัย เจตมานัน และคณะ (2559 : 10) กล่าวว่า การพัฒนาการศึกษาภายใต้กรอบประเทศไทย 4.0 สู่ศตวรรษที่ 21 ต้องเริ่มด้วยการฝึกให้ผู้เรียนรู้จักเรียนรู้ด้วยตนเอง สามารถเก็บใจความ การคิดต่อยอด การมีสมาธิ การกำหนดสาระสำคัญ สามารถตั้งคำถามที่น่าสนใจและถามครู การเปลี่ยนแปลงครูต้องพัฒนาครูให้มีความรู้พื้นฐานแน่นพร้อมเรียนรู้ สิ่งใหม่การจัดระบบความรู้ การจัดการความรู้ มีความ สามารถสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียน และมีความรู้จริงพร้อมที่จะถ่ายทอด การยอมรับทั้งสองด้านทั้งการปฏิบัติและรับการป้อนกลับ การช่วยพัฒนาการเรียน ของผู้เรียนและบรรยากาศการเรียนรู้ การเป็นผู้กำกับการเรียนรู้ทั้งของตนเองและผู้เรียน สามารถเปลี่ยนแปลงกระบวนการเรียนการสอน สามารถสร้างทักษะที่จำเป็นให้กับผู้เรียนได้จากการเรียนรู้ด้วยการลงมือทำ Active Learning ครูเปลี่ยนจากครูสอนเป็นพี่เลี้ยง ครูฝึก ผู้จัดการ หรือ ผู้สนับสนุน ฝึกให้ผู้เรียนนำเสนอเป็นรายงาน และการนำเสนอด้วยวาจา หรืออาจเสนอเป็นละคร ฝึกให้ผู้เรียนคำนึงถึงคุณค่าด้านจริยธรรม การเรียนรู้แบบบูรณาการสหวิทยาการ เชื่อมโยงความรู้กับจินตนาการอย่างเป็นรูปธรรม ส่งเสริมทักษะที่ต้องการในยุคศตวรรษที่ 21 ได้แก่ การทำงานร่วมกัน การคิดสร้างสรรค์ การแก้ปัญหา และการสื่อสารที่ดีการจัดการความรู้ต้องสร้างความพอใจให้กับผู้เรียน ทำทาสู่การสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนอยากเรียนและสนุก

ทั้งนี้อาจเนื่องจาก การอบรมเชิงปฏิบัติการ มีลักษณะของการสื่อสารสองทาง ที่ประกอบด้วยการรายงานผล ขั้นตอน วิธีการ และวิธีการฝึกอบรม ที่มีลักษณะของการอภิปรายสรุปร่วมกัน ซึ่งทำให้สามารถออกแบบกิจกรรมตามสิ่งที่ต้องการส่งเสริมได้ง่ายจากการได้ลงมือปฏิบัติ โดยกิจกรรมการส่งเสริมจิตวิญญาณครูในยุค Thailand 4.0 ประกอบด้วย การพบครูผู้มีจิตวิญญาณ รู้จักตนเอง การพัฒนาจิตครูผู้มีประสบการณ์ ความสำเร็จจากการใช้เทคโนโลยีมาพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอน การจัดทำ (ร่าง) ปฏิญญาของครูผู้มี

จิตวิญญาณและการจัดตั้งชมรมครูผู้มีจิตวิญญาณ โดยมีขั้นตอน ให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาได้มีโอกาสรับฟังแนวคิดหลักการ และเนื้อหาสาระตามที่วิทยากรบรรยาย และได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งในรูปแบบของการร่วมอบรมเชิงปฏิบัติการ ร่วมแสดงความคิดเห็น รวมถึงการได้มีโอกาสลงมือปฏิบัติจริง จึงทำให้ผู้เข้าร่วมอบรมเชิงปฏิบัติการมีความสนใจและร่วมเป็นส่วนหนึ่งของการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ ได้มีโอกาสแสดงความรู้ความสามารถ ทักษะหรือประสบการณ์ที่มีกับผู้เข้าร่วมอบรมด้วยตนเอง รวมถึงการได้มีโอกาสแสดงออก หรือการได้สอบถามจากวิทยากรหรือผู้เข้าร่วมอบรมด้วยตนเอง จึงทำให้ผู้รับ การอบรมมีความมั่นใจในสิ่งที่ตนเองมีอยู่หรือในสิ่งที่ได้รับจากวิทยากรหรือได้ร่วมปฏิบัติกับผู้เข้าร่วมสัมมนาด้วยตนเอง ดังที่ มีการจัดทำโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร (2557 : 6) ได้จัดทำรายงานสรุปผลโครงการสัมมนาเชิงปฏิบัติการเพื่อจัดการความรู้อย่างมีประสิทธิภาพ พบว่า ด้านการบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการในด้านเนื้อหาสาระตามโครงการ มีระดับความพึงพอใจในระดับมากที่สุดทั้งสองด้าน โดยเฉพาะด้านเนื้อหาสาระตามโครงการและความรู้ที่ได้จากการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยในระดับมากที่สุดสูงเป็นอันดับ 1 ส่วนความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมโครงการต่อการจัดโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อจัดการความรู้อย่างมีประสิทธิภาพ พบว่า ผู้เข้าร่วมโครงการมีความพึงพอใจโดยรวมต่อคุณภาพการจัดโครงการครั้งนี้ อยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของ กฤตยาภาณุจัน โทพิทักษ์ (2560 : 20) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การวิจัยและพัฒนาศักยภาพครูด้านการประเมินการเรียนรู้ตามสภาพจริงโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน พบว่า วิธีการฝึกอบรมเน้นการปฏิบัติจริงที่นำสู่ห้องเรียน มีการร่วมกันคิดร่วมกันวางแผนการจัดทำหลักสูตรและปรึกษาหารือแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้ให้ความรู้และผู้เข้ารับการอบรมเป็นประจำ สามารถช่วยแก้ปัญหาหรือพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างต่อเนื่อง ทำให้มีกิจกรรมและสื่อสารในการจัดการเรียนการสอนการพัฒนาครูโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานควรนำไปปฏิบัติและปรับปรุงอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 จากการศึกษาพบว่า วิธีการพัฒนา จิตวิญญาณครูมีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การอบรมเชิงปฏิบัติการ รองลงมาคือ การสาธิตการสอน และการใช้ระบบพี่เลี้ยง ดังนั้น จึงสมควรใช้วิธีการดังกล่าวในการพัฒนาจิตวิญญาณครู

1.2 จากการศึกษาพบว่า การพัฒนาจิตวิญญาณครูโดยวิธีการบรรยาย การศึกษาทางไกล และการใช้บทเรียนออนไลน์ เป็นรูปแบบที่มีค่าเฉลี่ย 3 อันดับสุดท้าย จึงแสดงให้เห็นว่ารูปแบบการอบรมในลักษณะดังกล่าว ไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการพัฒนาจิตวิญญาณครู

1.3 จากการศึกษาพบว่า เมื่อได้หลักสูตรซึ่งเป็นเครื่องมือในการพัฒนาครูจากการวิจัยครั้งนี้แล้วควรมีการนำไปใช้พัฒนาครูให้มีจิตวิญญาณ และทำการเปิดผลการใช้หลักสูตรต่อไป

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาวิจัยผลของการใช้รูปแบบการพัฒนาจิตวิญญาณครูด้วยวิธีการอบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ

2.2 ควรศึกษาวิจัยความต้องการพัฒนาจิตวิญญาณครูในยุค Thailand 4.0

2.3 ควรศึกษาวิจัยการพัฒนาจิตวิญญาณครูที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาในยุค Thailand 4.0

2.4 ควรศึกษาวิจัยรูปแบบการพัฒนา จิตวิญญาณครูในระดับการศึกษาอื่นๆ

ขอขอบคุณ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์ ที่ให้การสนับสนุนงบประมาณในการจัดทำงานวิจัยฉบับนี้

บรรณานุกรม

- กรวัฒน์ ตันเจริญ. (2555). แนวทางการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจะเข็ญเทรา เขต 2. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์.
- กฤษยากาญจน์ โตพิทักษ์. (2560). การวิจัยและพัฒนาศักยภาพครูด้านการประเมินการเรียนรู้ตามสภาพจริง โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต. 13(1) : 1-24.
- กัญญกร เอี่ยมพญา และ นิวัตต์ น้อยมณี. (2559). การพัฒนาจิตวิญญาณครูของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาคจะเข็ญเทรา เขต 1 ตามโครงการพัฒนาครูแบบต่อยอดและเชื่อมโยง. รายงานวิจัย. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์. (2560). โครงการการพัฒนาจิตวิญญาณครูในศตวรรษที่ 21. เอกสารสำนักงาน.
- คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร. (2557). การสัมมนาเชิงปฏิบัติการ. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 12 พฤศจิกายน 2560. จาก http://www.okmd.or.th/upload/pdf/chapter1_kc.pdf.
- คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (2555). สรุปการประเมินผลการอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่องทางเลือกใหม่เทคนิคการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) และการจัดการเรียนรู้และการวัด และประเมินผลตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (TQF). เอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการ. วันที่ 23-24 เมษายน 2555 ณ ห้องทิพย์พิมาน โรงแรม Chiangmai Grandview อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่.
- ทวน เทียงเจริญ คักดา สถาพรจนา และ วีรภัทร ภัทรกุล. (2563). การพัฒนาระบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อความเป็นเลิศของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา. วารสารสิรินธรปริทรรศน์. 21(1) : 1-15.
- นิวัตต์ น้อยมณี และ กัญญกร เอี่ยมพญา. (2560). จิตวิญญาณครู. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: 21 เซนจูรี่.
- บริษัท เอ็ดเทค ครีเอชั่น จำกัด. (2560). จัดอบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ เรื่อง เทคนิคการจัดกิจกรรมและการใช้สื่อเพื่อสร้างเด็ก 2 ภาษาในระดับปฐมวัย. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 12 กันยายน 2561. จาก <http://www.edtechcreation.com/th/products /120075>.
- ประคอง รัตมีแก้ว. (2563). ศึกษาการพัฒนาแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน. วารสารสิรินธรปริทรรศน์. 21(2) : 361-377.

- ประเสริฐ เรือนนระการ และ จิตติยา เรือนนระการ. (2561). การพัฒนาศักยภาพด้านการวิจัยของครูโรงเรียน
กระบาวินยาศคาร จังหวัดมหาสารคาม. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. 12(3) :
295-308.
- เป็รื่อง จันดา. (2549). การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาของสถานศึกษาสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาใน
จังหวัดเพชรบูรณ์. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ผกาพรรณ ศิริสานต์. (2552). ศึกษาความต้องการในการพัฒนาตนเองของครูประถมศึกษาโรงเรียนไฟ
อุดมศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการศึกษา มหาวิทยาลัย
ธุรกิจบัณฑิต.
- พรชัย เจดามาน, เชนิณ กิจระการ, ไพฑูรย์ พิมพ์ดี, กลวัชร วังสะอาด, อัครพงศ์ สุขมาตร และ เจริญ สุขทรัพย์.
(2559). การพัฒนาการศึกษาภายใต้กรอบประเทศไทย 4.0 สู่ศตวรรษที่ 21. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ
20 มีนาคม 2560. จาก. <http://oknation.nationtv.tv/blog/jedaman/2016/12/31/entry-1>.
- พชนี กุลทานันท์ พิสิฐ เมธากัทร ไพโรจน์ สติรยาร และมนต์ชัย เทียนทอง. (2554). การพัฒนารูปแบบการ
ฝึกอบรม ครูแบบผสมผสานในการทำวิจัยในชั้นเรียน. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม;
ว.มร. 5(2) : 97-115.
- ไพฑูรย์ สีนารัตน์ และนักรบ หมี่แสน. (2560). ครูศึกษาและการพัฒนาวิชาชีพครู. กรุงเทพฯ: แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร. (2557). กิจกรรมโครงการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ ของกลุ่ม
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 20 มีนาคม 2560. จาก.
<https://www.rmutp.ac.th/%E0%B8%81%E0%B8%B4%E0%B8%88%E0%B8%81%E0%B8%A3%E0%B8%A3%E0%B8%A1%E0%B9%82%E0%B8%84%E0%B8%A3%E0%B8%87%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%AA%E0%B8%B1%E0%B8%A1%E0%B8%A1%E0%B8%99%E0%B8%B2%E0%B9%80%E0%B8%8A/>.
- มหาวิทยาลัยมหิดล. (2559). โครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ. เอกสารสำนักงาน.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร. (2554). แผนยุทธศาสตร์การพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ระยะ 5 ปี
(พ.ศ. 2557 – 2561). เอกสารสำนักงาน.
- สุวัฒน์ กอไพศาล และคณะ. (2552). ปัญหาการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา. [ออนไลน์].
สืบค้นเมื่อ 12 ตุลาคม 2561. จาก. <https://www.gotoknow.org/posts/256382>.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2550). ข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยแบบแผนพฤติกรรมตามจรรยาบรรณของวิชาชีพ พ.ศ.
2550. เล่ม 125 ตอนพิเศษ 51 ง. วันที่ 27 เมษายน 2550.
- รัชนี อมาตยกุล. (2556). ปัญหาการศึกษา ปัญหาของครู คุณภาพของครู. เอกสารสำนักงาน โรงเรียนอมตย
กุล.
- รัตนะ บัวสนธ์. (2552). วิจัยเชิงคุณภาพทางการศึกษา. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ศรีสะเกษ. (2554) รายงานสรุปผลการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ
เรื่อง ปฏิบัติการเพื่อสร้างนวัตกรรมแผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษารูปแบบใหม่. เอกสารประกอบ
การสัมมนา. วันที่ 24-27 กรกฎาคม 2554 ณ โรงแรมสวนดุสิตเพลส กรุงเทพมหานคร.

- วสันต์ ปานทอง, อนุชา กอนพวง, ภาณุวัฒน์ ภักดิ์วงศ์ และ ฉันทนา จันทร์บรรจง. (2556). รูปแบบการพัฒนาเพื่อศิษย์ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา. **วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร**. 15 (ฉบับพิเศษ) : 193-205.
- สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา. (2554). **หลักสูตรการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ก่อนแต่งตั้งให้มีและเลื่อนเป็นวิทยฐานะครูชำนาญการพิเศษ**. เอกสารสำนักงาน. สถาบันพัฒนาครู อาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา. สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่. (2558). **โครงการพัฒนาครูผู้ช่วย ระยะที่ 1 การพัฒนาสมรรถนะอย่างเข้ม ปิงบประมาณ 2558**. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 12 ตุลาคม 2561. จาก <http://krabiedu.net/index.php?name=news&file=readnews&id=694>.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 .(2557). **โครงการพัฒนาจิตวิญญาณครูของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 ตามโครงการพัฒนาครูแบบต่อยอดและเชื่อมโยงต่อเนื่อง**. เอกสารสำนักงาน.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564)**. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2557). **กฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ กฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ กฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: วี.ที.ซี.คอมมิวนิเคชั่น.
- สำนักนายกรัฐมนตรี. (2557). **คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี แถลงต่อสภานิติบัญญัติ**. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สุกัญญา วีระจันทร์ วรวรรณ อุบลเลิศ และสุทัศน์ แก้วคำ. (2558). **การพัฒนาครูด้านการทำวิจัยในชั้นเรียนโรงเรียนชุมชนทุ่งเกวราชบุรีประสิทธิ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กาฬสินธุ์ เขต 2**. **วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร**. 12(58) : 175-183.
- สุพรรณิ อารมณ์ และ แก้วเวียง นานาผล. (2557). **การพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้ด้านการคิดวิเคราะห์ โรงเรียนผาน้ำทิพย์วิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27**. **วารสารบัณฑิตวิทยาลัยพิษณุพนธ์**. 9(2) : 71-80.
- อรชร ปราจันท์ และ สุกัญญา แซ่มซ้อย. (2561). **รูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม 4 ของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน**. **วารสารการบริหารและนวัตกรรมการศึกษา**. 1(2) : 53-70.
- Best, J. and Kahn, J. V. (1993). **Research in Education**. 7th ed. Boston: Allyn and Bacon. arch-Based Principles for Smart Teaching (1st ed.). USA: Jossey-Bass Publishing Ltd.